

Offentliggjort første gang i *Grundtvigs Værker* version 1.1, november 2012

Indledningen er redigeret af Holger Berg og Johnny Kondrup

Tilsyn ved dr.theol. K.E. Bugge

Denne pdf er en læseversion af værkets indledning. Værket findes digitalt med punktcommentarer, tekstredigering og faksimiler på www.grundtvigsværker.dk

PDF ved Kim Steen Ravn

Copyright: *Grundtvigs Værker* 2024

Indledning til

Det Danske Fiir-Kløver eller Danskheden partisk betragtet

ved Henrik Yde

Indhold

- 1 Det Danske Fiir-Kløver
- 2 En "höiere Anstalt for folkelig Dannelse og for praktisk Duelighed"
- 3 Rådgivende stænderforsamlinger
- 4 Den første stænderforsamling 1835-1836
- 5 En fri konge og en fri folkestemme
- 6 Sognebåndsløsningen
- 7 Realundervisningens fremme
- 8 Skolen for livet
- 9 Den folkelige højskole
- 10 Metrisk beskrivelse af værkets digte
- 11 Anvendt litteratur

1 Det Danske Fiir-Kløver

Det Danske Fiir-Kløver eller Danskheden partisk betragtet fra 1836 omtales i eftertiden normalt som Grundtvigs første højskoleskrift, i hvert fald det første højskoleskrift, trykt som bog.

Læs mere

Forud for det ligger talrige udkast og kladder, hvoraf to vigtige senere er udgivet: Opsatsen *Universitetet i London og Akademiet i Sorø* fra 1827 i *Grundtvigs skoleverden i tekster og udkast* (1968) og det fyldige

manuskript *Statsmæssig Oplysning* fra 1834, udgivet 1983 af K.E. Bugge og Vilhelm Nielsen.

Læst med disse briller kan det overraske, at begrebet om den folkelige eller patriotiske eller danske højskole først introduceres midtvejs i skriftet (på side 40 ud af 83 sider), og at det ikke indgår i værkets underrubrikker: “Kongen og Folket” og “Fæderne-Landet og Moders-Maalet”.

2 En “höiere Anstalt for folkelig Dannelse og for praktisk Duelighed”

Endnu før Grundtvig formulerede begrebet om en dansk eller folkelig højskole, pegede han i “Indledning” til *Nordens Mythologi* (1832) i almindelighed på behovet for en ny type læreanstalt:

“Et *Borgerligt og Ridderligt Academie*, eller hvad Man vil kalde en saadan höiere Anstalt for folkelig Dannelse og for praktisk Duelighed i alle Hoved-Fag, det er aabenbar det store Savn i alle Lande, der maa afhjelpes, og det snart, baade for Borger-Samfundets og for Lærdommens Skyld” (*Nordens Mythologi* 1832, s. 28).

Læs mere

En tilsvarende formulering findes i et utrykt udkast fra 1830 eller 1831, se Bugge (1965), s. 235. Om Sorø-tankens fremvækst hos Grundtvig siden 1810 og tankens modning efter 1821, se generelt sst., s. 229-236.

Grundtvig erklærede samtidig, at han ikke var:

“nogen Ven af Rigs-Dage, men da de höre til Dagens Orden, skulde man dog indsee, at uden en hensigtsmæssig Dannelse af alle dem, der skal kunne være Medlemmer af Folke-Forsamlingen, maae de blive en Ulykke for Staten” (1832, s. 28).

Her rettede disse tanker sig generelt mod de europæiske nationer, der i 1830 under liberalismens faner havde gennemlevet revolutioner og revolutionære opstande. Men tankerne tog også sigte på de heraf inspirerede rørelser i Danmark og i hertugdømmerne Slesvig og Holsten.

3 Rådgivende stænderforsamlinger

Heller ikke den regerende enevældige Frederik 6. var nogen ven af rigsdage. Og det var et forsøg på at tage vinden ud af sejlene på det liberale krav om en fri forfatning eller ‘konstitution’, at han den 28. maj 1831 udstedte en forordning om indførelse af rådgivende provinsialstænder (stænderforsamlinger) i Danmark og hertugdømmerne. Herved ville han også forebygge de voldsomheder, under hvilke tilsvarende frihedskrav var blevet fremført flere steder i Europa siden 1830.

Dertil kom udenrigspolitiske hensyn. Som medlem af Det Tyske Forbund var Holsten i 1815 blevet stillet en stænderforfatning efter preussisk forbillede i udsigt, og under

indtryk af Julirevolutionen i Frankrig 1830 blev der nu i begge hertugdømmer stillet krav herom. For at indfri sin forpligtelse over for Holsten, hvor Frederik 6. jo var hertug, og samtidig fastholde rigets enhed besluttede kongen at indføre rådgivende stænderforsamlinger ikke blot for Holsten, men også for hertugdømmet Slesvig og for selve kongedømmet: Jylland og øerne.

Læs mere

Om disse udenrigspolitiske aspekter, se nærmere i indledningen til Grundtvigs pædagogiske og politiske skrifter i *Skriften in Auswahl* (2010), s. 367-370.

Grundtvig havde fulgt de europæiske begivenheder ganske nøje. I sin lille bog *Politiske Betragtninger med Blik paa Danmark og Holsteen*, skrevet 1830 og udgivet januar 1831, henviste han i indledningskapitlet med undertitlen: "Om Oprør" misbilligende til Julirevolutionen i Paris, augustopstanden i Bruxelles mod hollænderne, som i november førte til Belgiens uafhængighed, og til novemberopstanden i Warszawa, der blev slået hårdt ned af Rusland februar-september 1831. Grundtvig var en varm fortaler for enevælden, specielt den danske, og så længe denne bestod, vendte han sig generelt imod demokratiske statsformer og konstitutionelle monarkier.

Men *inden for* den enevældige stat havde kongen ifølge Grundtvig brug for embedsmænd og rådgivere med sund, praktisk forstand. Og sådanne mænd skulle ikke nødvendigvis findes blandt universitetsfolk, men snarere blandt godsejere, købmænd og andre, der havde mindre brug for klassisk lærdom og mere behov for den slags kundskaber, som kunne opnås på en alternativ "Høiskole for folkelig Videnskabelighed og borgerlig Uddannelse" (*Politiske Betragtninger* 1831, s. 50 f.). Det danske ord 'højskole' bliver siden Grundtvig ofte associeret med 'folkehøjskole', men anvendtes i samtiden om universiter og højere læreanstalter. Ordet er indført fra tysk, hvor 'Hochschule' bruges om læreanstalter, både universiteter og akademier, der tilbyder højere videregående undervisning.

Grundtvigs inspiration til disse tanker om praktisk sans og brugbar viden kom ikke mindst fra tre sommerbesøg i England 1829-1831. Der havde han oplevet anderledes levende universitetsmiljøer end Københavns og i det hele taget et anderledes dynamisk samfund end det stillestående Danmark under Frederik 6.s enevælde.

I det følgende skal især den samtidshistoriske baggrund for disse tanker opridses nærmere.

4 Den første stænderforsamling 1835-1836

De københavnske deputerede til den første stænderforsamling for øerne blev valgt 17.-24. november 1834. Under indtryk af røret omkring valgene havde B.S. Ingemann den 25. december 1834 skrevet til sin ven Grundtvig:

“Som jeg hører, skal den politiske Stemning i Hovedstaden i den senere Tid røbe en næsten vulkansk Gjæring, og Kandestøber-Koterierne [-partierne, klikerne] tage stærk Overhaand [...]. Gjensidig Aabenhjærtighed mellem Hoved og Krop var nu vist ønskeligst” (*Grundtvig og Ingemann* 1882, s. 169).

Grundtvig, som sad begravet i middelalderhistoriske studier, svarede først “Paaske-Lørdag 1835”, dvs. 18. april året efter, og da i meget almene vendinger: “Kroppen”, de deputerede til stænderforsamlingen, og “Hovedet”, regeringen, nærrede urealistiske forventninger til hinanden. Emnet synes ikke at have optaget ham synderligt på dette tidspunkt.

“Men jeg har dog godt Haab, og vilde blot ønske [...] vi saa havde et ordentligt *Sorø Akademi* [...], hvor den Ungdom, der har Lyst til at handle, kunde lære baade at tænke, at tale og at handle dansk” (*Grundtvig og Ingemann* 1882, s. 172 f.).

Ingemann havde boet i Sorø siden 1821 og var lektor og titulær professor ved akademiet.

Den første stænderforsamling for øerne fandt omsider sted i Roskilde fra den 1. oktober 1835 til den 26. februar 1836. Provinsialstænderne for Holsten mødtes samtidig i Itzehoe og stænderne for Jylland og Slesvig lidt senere i hhv. Viborg og Slesvig by. Stænderforsamlingerne trådte derefter sammen hvert andet år til og med 1848. Grundtvig var ikke med – han var ikke valgbar – og betragtede i begyndelsen foretagendet med skepsis.

Læs mere

Da Grundtvig ikke var ejendomsbesidder, var han ikke valgbar og havde heller ikke valgret. Betingelsen for at have valgret var bl.a. besiddelse af fast ejendom af en vis størrelse eller værdi, mens betingelsen for at være valgbar var besiddelse af fast ejendom af den dobbelte størrelse. Ud fra dette og andre kriterier var der i kongeriget og hertugdømmerne tilsammen ca. 32.000 stemmeberettigede vælgere, 2,8 % af befolkningen.

5 En fri konge og en fri folkestemme

Grundtvigs indstilling til de rådgivende stænderforsamlinger ændrede sig imidlertid hurtigt fra skepsis til varm tilslutning. Han abonnerede på *Tidende for Forhandlingerne ved Provindsialstænderne for Sjællands, Fyens og Lolland-Falsters Stifter samt for Island og Færøerne* – herefter: *Stændertidende* – og fulgte gennem læsning af dette blad, der udkom ugentligt under forsamlingen, ivrigt med i debatterne.

Hvad der gjorde særligt indtryk på ham, var det forhold, at forhandlingerne i ‘folkerådet’ var *mundtlige*, og at bonderepræsentanterne fremtrådte ganske uimponerede i en forsamling, der ellers overvejende bestod af godsejere, storborgere, veltalende intellektuelle og embedsmænd.

Læs mere

Blandt de 70 deputerede i Roskilde, både de kongeutpegede og de valgte, kan ni betegnes som bønder eller repræsentanter for det agrare småborgerskab, hvis man heri medregner en møller, en fæstegårdsmand og nogle sognefogeder. Jf. listen over deputerede i *Stændertidende* 1835-1836, s. I f.

Han så heri en statsmæssig, verdslig parallel til sin 'mageløse opdagelse' fra 1825 af, at det ikke var Bibelen, men 'det levende ord', dvs. den mundtligt overleverede apostolske trosbekendelse ved dåben samt indstiftelsesordene ved nadveren, der sikrede kontinuiteten i kristenheden tilbage til de første kristne.

Og nu fandt han også, som han begejstret skrev efter afslutningen på den første stænderforsamling foråret 1836, at Danmark omsider havde genvundet sin oprindelige forfatning: "*Kongens Ene-Herredømme*" og "*Folkets aabenlydte Stemme-Frihed*" er Rigets *Arilds-Lov*" (*Det Danske Fiir-Kløver*, s. 13). Ved "Stemme-Frihed" forstås der her alene talefrihed, retten til at rejse en mundtlig debat, ikke retten til at deltage i en afstemning, det være sig til et parlament eller til organer med blot rådgivende kompetence.

Det første skridt til at genvinde denne 'oprindelige forfatning' var indførelsen af enevælden i 1660-1661; hermed satte folket kongen fri af alle håndfæstninger, så han kunne regere uden hensyn til adelens og gejstlighedens særinteresser. Det andet og endelige skridt var indførelsen af 'folkerådet'. Hermed kunne nu en 'fri folkestemme' rådgive en 'fri konge'.

Man kunne få den tanke, at synspunktet var egenartet grundtvigsk. Men for det første var Grundtvig opvokset i 1700-tallets kontraktteoretiske "ideelle forestilling om enevælden som folkestemmens fortolker" (Damsholt 1995, s. 140). Hans politiske synspunkter må generelt forstås på baggrund heraf.

For det andet er det højst sandsynligt, at Grundtvig er blevet henledt på tanken af den kongelige kommissarius, dvs. kongens repræsentant ved stænderforsamlingen, A.S. Ørsted, som i sin åbningstale på Roskilde Palæ 1. oktober 1835 sagde:

"Vor elskede Konge, der altid har erkjendt, at det ikke er for sin egen, men for det ham betroede Folks Skyld, han besidder den Magt, der fra hans Fædre er nedarvet paa ham, har ved en varig Indretning villet give dette et nyt Pant paa, at det fremdeles vil blive styret i denne Aand. Ikke ansaae han det forsvarligt at vove nogen Forandring i selve den Statsforfatning, hvorved Danmark nu i eet og trejferdedele Aarhundrede har fundet sig lykkeligt. Men, i det han forbeholdt sig og sine Efterkommere den hele Fylde af Magt, som vore Forfædre nedlagde i Tredie Frederiks Hænder, har Kongen med hiin Statsforfatning forenet en Indretning, der giver ham og hans Efterkommere paa Thronen et nyt og omfattende Middel til stedse at vide, hvad der tjener til Folkets Bedste, hvilket ikke kan andet end falde sammen med Kongens eget. Han bød derfor, at Mænd, som ved frie Valg af deres Medborgere dertil ere kaldede, Tid efter anden skulle træde sammen, for at raadslaae om fædrelandske Anliggender, inden disse ved Kongens Beslutning finde

deres endelige Afgjørelse” (*Stændertidende* nr. 1, 5. oktober 1835, spalte 1 f.).

Talen fortsatte herfra med formaninger og betragtninger over, at skønt de deputerede alle var ejendomsbesiddere, så var de ikke valgt til at fremme deres egne snævre standsinteresser, men til at se på fædrelandets tarv.

Ørsted formulerede på kongens vegne klart, at enevælden var givet kongen “af vore Forfædre”, dvs. af folket. Grundtvig har alene tilføjet, at nyskabelsen – de rådgivende stænderforsamlinger – efter hans historiske opfattelse snarest burde betragtes som en genskabelse eller genopstandelse, nu da den tidlige middelalders “gamle Lands-Thing ved Iis-Øre levede op paa Palaet i Roskilde” (*Det Danske Fir-Kløver*, s. 70).

Læs mere

Denne politisk-historiske overenstemmelse mellem H.C. Ørsted og Grundtvig i 1835-1836 er ikke mindre bemærkelsesværdig på baggrund af den bitre strid, der havde raset mellem dem om teologiske og videnskabelige emner i 1814-1815. Se herom Rønning 2:2 (1909), s. 64-78 og Høirup (1949), s. 106-122.

6 Sognebåndsløsningen

Opløftet og fortrøstningsfuld søgte Grundtvig nu gennem kirkelige meningsfæller at få en af sine hjertesager, sognebåndets løsning – retten til at slutte sig til en præst uden for sit hjem sogn – på dagsordenen (se *Breve*, 2 1926, breve nr. 375-386, s. 236-262).

Læs mere

Baggrunden for dette ønske var opgøret 1825 i *Kirkens Gienmæle* med professor H.N. Clausen. Grundtvig ønskede dengang, at Clausen og hans ligesindede skulle ekskluderes af statskirken. Lidt senere overvejede han sammen med kampfællen J.C. Lindberg den mulighed, at de selv og andre ‘gammeldags troende’ udtrådte af statskirken og dannede en frikirke. Forudsætningen herfor var dog, at dette blev lovliggjort – som i England. I 1830'erne kom han da på den tanke, at løsningen kunne være en lempelig kirkelig frihed, herunder frihed til sognebåndsløsning, inden for statskirkens rammer.

Forslaget blev indgivet i forsamlingens sidste måned af den markante reformator, lensgreve F.A. Holstein-Holsteinborg på vegne af syv grundtvigske præster fra det såkaldte ‘sydvestsjællandske broderkonvent’, som ikke selv var deputerede. Pga. travlhed og formalia blev forslaget imidlertid henlagt: Det var – som så mange andre udefrakommende forslag – indgivet for sent til at kunne behandles (*Stændertidende*, mødet 2. februar 1836, spalte 937).

For at vise ansigt og holde sagen varm havde Grundtvig allerede den 25. januar fremsendt et skrift “om den danske Statskirke” (*Stændertidende*, mødet 8. februar

1836, spalte 958), som præsidenten, dvs. den valgte formand, da fremlagde "til Forsamlingens Gjennemsyn" (sst.). Det drejer sig om *Den Danske Stats-Kirke upartisk betragtet* (1834), et hovedværk i Grundtvigs 'kirkekamp', hvori han argumenterer for øget frihed i statskirken, herunder adgang til sognebåndsløsning (se *Breve*, 2 1926, brev nr. 385, s. 254-256). Forslaget blev da også bragt frem ved de følgende stænderforsamlinger (se *Stændertidende* 1838, spalte 1137 f.). Men adgangen til at løse sognebånd indførtes først lang tid senere, i 1855.

7 Realundervisningens fremme

På de fem måneder fra oktober 1835 til og med februar 1836 nåede stænderforsamlingen i Roskilde at behandle meget talrige emner spændende fra pryglestraffens indskrænkelse på Island til bestemmelser vedrørende hhv. privatejede og offentlige bolværk i Københavns havn. Blandt de mange små og store drøftelser bed Grundtvig særligt mærke i én: Debatten om styrkelse af realskoleundervisningen.

Læs mere

Også den omfattende debat i slutningen af februar 1836 om trykkefrihed har i højeste grad interesseret (den censurerede) Grundtvig, men emnet skal ikke udredes nærmere her. Om debatten, se Hans Jensen (1931), 1, s. 453-458 og *Stændertidende* 1836.

Private realskoler havde man haft i Danmark siden 1787, og Grundtvig havde selv været realskolelærer i historie og geografi på Schouboes Institut i 1808-1811. I henhold til kongelig anordning af 29. juli 1814 var der også åbnet mulighed for at danne *offentlige* realskoler. Som en begyndelse hængte man da i nogle købstæder realklasser til borgerskolerne med undervisning i fag som matematik, naturfag og de levende sprog, navnlig tysk. Men med industrialismens og samfærdselsmidlernes udvikling skærpedes behovet for egentlige realskoler for konfirmerede borgerdrenge, og sagen diskuteredes i 1830'erne livligt i byernes borgerskab. Debatten samlede sig omkring stikordet: *Hvor skal jeg sætte min Søn i Skole?*, hovedtitlen på en pjece fra 1833 af handelskommis Knud H. Gad.

Der var til stænderforsamlingen i Roskilde indkommet to andragender om realundervisningens fremme, hvoraf navnlig det første har interesseret Grundtvig – og især pga. sine begrundelser. Forslaget fremlagdes på mødet den 1. februar 1836, dvs. dagen før henlæggelsen af forslaget om sognebåndets løsning. Man tager næppe fejl i at antage, at Grundtvig har læst sin *Stændertidende* med særlig opmærksomhed i netop disse dage.

Forslagsstiller var den 39-årige jurist Tage Algreen-Ussing, sekretær i Danske Kancelli, en af forsamlingens mest fremtrædende og reformivrige mænd. Han åbnede effektivt med at citere indledningsordene fra *Hvor skal jeg sætte min Søn i Skole?*, og dette citat har vakt umiddelbar genkendelse i forsamlingen (*Stændertidende* 1836, spalte 844). Dernæst argumenterede han for, "at Realundervisningen i Danmark maa

sættes paa en Fod, der svarer til dens Vigtighed, og staaer i et passende Forhold til det lærde Undervisningsvæsen og Almueskolevæsenet” (sst.). Han hævdede, at netop “Middelstanden og de høiere Borgerklasser ere meget stedmoderligt behandlede, hvad den offentlige Undervisning angaaer” (sst.). Disse klassers børn havde brug for de levende sprog, især tysk, men også fransk og engelsk – og slet ikke for de klassiske sprog, der lærtes i latinskolerne. “Ville vi derfor have en *dygtig Middelstand*, og det er dog den alene, som udgjør Folkets Kjerne, maa vi fremfor Alting sørge for at faae en oplyst Middelstand” (spalte 847).

Algreen-Ussing talte som modernitetens, det tekniske fremskridts og bourgeoisiets mand, og han blev hørt af forsamlingen, som med stort flertal vedtog den foreslåede ‘petition’ (dvs. bønsskrift til kongen) vedr. realundervisningens fremme. Men inden da havde han slået hovedet på sømmet ved at inddrage selve stænderforsamlingsinstitutionen som en vigtig grund til forslaget fremme:

“Og for at jeg endnu skal føie en Grund til de mange andre, der kunne anføres for Nødvendigheden af Realundervisningens Fremme, saa lad mig hente denne fra selve den Institution, hvoraf vi alle her ere Medlemmer. Kongen har indført raadgivende Stænder i Danmark. Han har villet, at Mænd, udvalgte af Folkets Midte, skulde danne en stor og mægtig Nationalforsamling, uden hvis foregaaende Betænkning ingen Lov, der gjør Forandring i Undersaatternes personlige eller Eiendomsrettigheder, Skatterne og de offentlige Embeder, fremtidig skal kunne udgaae i Danmark, og som skal være det Organ, hvorigjennem Folkets Ønsker kraftigst kunne udtale sig for Thronen. Det er *Grundbesiddelse*, der, som bekjendt, er gjort til Betingelse for at kunne indtræde i denne Forsamling, og det er Grundbesiddelse, der alene giver Ret til at vælges til samme. Derved er Stændernes Institution næsten udelukkende baseret paa den høiere Middelstand, i Særdeleshed paa Kjøbstædsborgerne og de større Landeieendomsbesiddere. Men skal saaledes Folket fornemmelig repræsenteres ved *den tredje Stand* i Staten, bør der ogsaa kraftigst arbeides paa denne Stands intellektuelle Dannelse. Kun derved kan den komme til at danne en passende Modvægt mod Embeds aristokratiets alt overveiende Indflydelse og bringe den forstyrrede Ligevægt i denne Deel af Statens Organisme tilbage. Capital har den; Uafhængighed har den; Kraft og Dygtighed har den. Kun Eet mangler den. Høiere Dannelse og Kundskaber” (*Stændertidende* 1836, spalte 848-850).

Med dette sidste argument forskød Algreen-Ussing hele spørgsmålet fra borgerskabets halvvoxsne drenge til bourgeoisiet selv i rollen som kongens bedste mænd og rådgivere. Og her tog Grundtvig fat.

8 Skolen for livet

Den gennemgående retoriske figur i Algreen-Ussings ildnende tale var anaforen, gentagelsen og variationen af et slagord:

“*Skolen for de nyttige Kundskaber i Livet mangler endnu*” (*Stændertidende* 1836, spalte 848), “*Skolen, Skolen mangler!*” (sst.), “*Skolen for Livet mangler!*” (spalte 850), “*Ja Skolen mangler! Skolen for Livet mangler! Skolen for de nyttige og brugbare Kundskaber mangler!*” (spalte 858).

“Arme Ungdom! Du tørster efter at lære, men Du boer i en Ørken, hvor intet

Kundskabens Væld kan lædske din brændende Tunge. *Skolen mangler*. Arme Fædre! I vilde gierne offre Alt, for at skaffe Eders Børn nyttige Kundskaber, men hvor I vende Eders Øine hen: *Skolen mangler*. Arme Danmark! Du kunde eie en kraftig, dygtig, oplyst Middelstand, udrustet med Kundskaber, nyttige for Livet og Frugtbare i deres Anvendelse, men du eier den ikke, thi *Skolen mangler*” (spalte 848).

“[...] ikke Skoler, beregnede paa blot at uddanne Philologer, Theologer og Jurister; men Skoler, beregnede paa Livet, hvori de levende Sprog, det matematiske Studium og Naturvidenskaberne maae træde istedenfor Latin, Græsk og Hebraisk, og hvori Ungdommen i de mere velhavende Borgerklasser kan uddanne sig for den høiere Virksomhed, som det praktiske Liv fordrer” (spalte 850).

Grundtvig har, med K.E. Bugges ord, af Algreen-Ussings slagord “følt sig kaldet til at fremsætte et ægte dansk syn på, hvad en skole for livet er” (Bugge 1965, s. 273).

Algreen-Ussings aversion mod latinskolen kunne Grundtvig umiddelbart tilslutte sig, ligesom han både nu og senere var opmærksom på, hvilken uddannelse landmænd og praktiske byboer havde behov for (se Bugge 1965, s. 273 og 281 f.). Men Grundtvigs perspektiv var videre, og til spørgsmålet om den konfirmerede ungdoms uddannelsesbehov har *Det Danske Fiir-Kløver* et noget andet svar end skoler, selv realskoler:

“Den eneste *gode Dreng-Skole* for *Borger-Livet*, jeg har nogen Forestilling om, er *dygtige* og *driftige* Borgeres Huse, hvor Drengene kan faae baade Lyst til Syslerne, de siden skal drive og Greb paa dem, medens al Indspærring i skolastiske Forbedrings-Huse er for det virksomme Borger-Liv den rene Fordærvelse: Indpodning af Kiælenskab, Dovenskab, Ubehjelpsomhed, Bogorme-Væsen og alle *borgerlige Udyder*” (*Det Danske Fiir-Kløver*, s. 40-41).

9 Den folkelige højskole

Den skole for livet, Grundtvig forestillede sig, var heller ikke en skole for nykonfirmerede drenge, men – i overensstemmelse med Algreen-Ussings sidste argument – “en *Høi-Skole* for vor *borgerlige Ungdom*, hvorved den Dannelse og Oplysning, vi maae ønske baade hos *Stats-Raadet* og *Dets Vælgere*, omhyggelig fremmes” (*Det Danske Fiir-Kløver*, s. 40).

I *Det Danske Fiir-Kløver* udvikler han da idéen om en folkelig højskole som en højere læreanstalt, et akademi uafhængigt af Københavns Universitet, som en forudsætning for, at folket virkelig også fremover vil komme til *orde* i ‘folkerådet’.

Grundtvig rev begrebet om ‘skolen for livet’ fri af dets aktuelle anledning, realskoleundervisning, og gav det en bredere, national betydning: “saasandt som de i *Roskilde* hverken talde *Latin* eller stemmede for den, saa vist vil *Folke-Stemmen* ogsaa være for en *Dansk Høi-Skole*, jo før jo heller, hvor *Alting* dreier sig om *Konge* og *Folk*, *Fæderne-Land* og *Moders-Maal*” (s. 55).

Mere præcist skulle man på denne *danske højskole* – i modsætning til den latinske, dvs. universitetet – “være saa godt som mueligt oplyste om *Folke-Naturen*, *Stats-Forfatningen* og *Fæderne-Landet i alle Henseender*” (s. 57). Den danske højskole

skulle altså være en *statsborgerskole* (en medborgerskole ville man vel kalde den i dag).

Grundtvig betonede (med al respekt for 'ejendommernes', de besiddendes monopol på valgret og valgbarhed) – ligesom A.S. Ørsted – at stænderforsamlingsmedlemmerne skulle repræsentere *hele* folket, så:

“det var en fortvivlet Sag for alle dem, der har kun Dagen og Veien, og for hele Riget, hvis *Eiendommerne*, som med *Rette* vælge og udgiøre *Kongens Stats-Raad*, ei blev kloge paa Andet end deres personlige og øiebliklige Fordeel, ei stedse bedre lærde at paaskiønne og benytte deres ligesaa *ærefulde* som vigtige Stilling, stedse dybere at føle og klarere at vise sig som Rigets *ny 'Ridder-Stand af Dannebrog'*, der sætter sin *Ære* i det *almindelige Bedste* og gjør med Glæde de Opoffrelser, *det kræver*” (s. 58).

Nogle år senere fandt han, belært af erfaringen, anledning til at sige, at han ved 'folkets marv og kerne' ikke – som f.eks. Algreen-Ussing – forstod ejendomsbesidderne i al almindelighed og slet ikke intelligentsiaen eller byborgerskabet, men den selvejende bondestand. I en tale i foredragsforeningen Danske Samfund 23. juni 1840 understregede han således, at “Menigmand er Folkets Kierne”, og at han ved menigmand forstod “den Deel af Folket, der bogstavelig æder sit Brød i sit Ansigts Sved”, altså “Menigmand i Almindelighed og Bonden i Særdeleshed” (Bugge 1965, s. 321).

Også tankerne om den folkelige højskoles indretning, pædagogik og ledelse blev konkretiseret i en række værker over de følgende år. Læst med eftertidens briller er *Det Danske Fiir-Kløver* således Grundtvigs første (som bog trykte) højskoleskrift.

Læst forfra, med samtidens briller, må *Det Danske Fiir-Kløver* dog snarere betragtes som en historisk kommentar til og hyldest af den nye institution: De rådgivende stænderforsamlinger.

I hvert fald bemærkede end ikke hans nærmeste venner og samarbejdspartnere i 1836, at dette værk skulle have lagt teoretisk grund under en ny skoleform.

Læs mere

F.eks. fandt J.C. Lindberg det åbenbart så vanskeligt at karakterisere *Det Danske Fiir-Kløver* – “et høist mærkeligt [dvs. bemærkelsesværdigt] lille Skrift”, “en livlig Bog” – at han i stedet bad sine læsere om selv at gøre sig bekendt med det (*Nordisk Kirketidende*, nr. 20, 15. maj 1836, spalte 320).

Selv mente Grundtvig i tilbageblik, at *Det Danske Fiir-Kløver* var blevet “læst af Faa og ændset af endnu færre” (Grundtvig 1838, s. 10).

10 Metrisk beskrivelse af værkets digte

Uddrag af *Vølvens Spådom*, s. III:

1 strofe, 4 vers, jambisk anapæstisk, overkomplet i de kvindelige udgange: 6 5 6 5; abab; a ♀, b ♂.

Strofe uden titel, s. 1:

1 strofe, 6 vers, anapæstisk med jambisk optakt: 11 11 11 11 11 11; aabbcc; a ♂, b ♂, c ♂.

Strofe uden titel, s. 42:

1 strofe, 8 vers, daktylisk, 10 10 10 10 10 10 10; aabbccdd; a ♂, b ♂, c ♂, d ♂.

Uddrag af *Gylden-Aaret*, s. 64-65 og 82-83:

5 strofer, 7 vers, jambisk, 7 6 7 6 7 7 6; ababccd; a ♀, b ♂, c ♀, d ♂.

Strofe uden titel, s. 71:

1 strofe, 11 vers, overkomplet daktylisk, 5 4 5 4 5 4 5 4 5 5 4; ababcdcdeef; a ♂, b ♀, c ♀, d ♂, e ♀, f ♂.

11 Anvendt litteratur

- *Bibliografien*, se Johansen, Steen (1948-1954).
- Brøndsted, Johannes red. (1962) *Academia Sorana. Kloster – Akademi – Skole*. København.
- Bugge, Knud Eyvin (1965) *Skolen for livet. Studier over N.F.S. Grundtvigs pædagogiske tanker*. København.
- Damsholt, Tine (1995) “Elementer i Grundtvigs politiske tænkning”, i *Grundtvig-Studier 1995*. København.
- Gad, Knud H. (1833) *Hvor skal jeg sætte min Søn i Skole? Et Spørgsmaal til Directionen for Universitetet og de lærde Skoler i Særdeleshed, og til enhver offentlig Skolebestyrelse i Almindelighed, eller en Lægmands Tanker om Nødvendigheden og Følgerne af en Skolereform i Danmark*. København.
- Grundtvig, N.F.S. (1831) *Politiske Betragtninger med Blik paa Danmark og Holsteen*. København.
- Grundtvig, N.F.S. (1832) *Nordens Mythologi eller Sind-Billedsprog, historisk-poetisk udviklet og oplyst*. København.
- Grundtvig, N.F.S. (1836) *Det Danske Fiir-Kløver eller Danskheden partisk betragtet*. København.
- Grundtvig, N.F.S. (1838) *Skolen for Livet og Akademiet i Soer*. København.
- Grundtvig, N.F.S. (1872) *Smaaskrifter om den historiske Høiskole*.

København.

- Grundtvig, N.F.S. (1882) *Grundtvig og Ingemann. Brevvexling 1821-1859*, udg. af Svend Grundtvig. København.
- Grundtvig, N.F.S. (1924-1926) *Breve fra og til N.F.S. Grundtvig*, 1-2, udg. af Georg Christensen & Stener Grundtvig. København.
- Grundtvig, N.F.S. (1968) *Grundtvigs skoleverden i tekster og udkast*, 1-2, udg. af K.E. Bugge. København.
- Grundtvig, N.F.S. (1983) *Statsmæssig Oplysning*, udg. af K.E. Bugge & Vilhelm Nielsen. København.
- Grundtvig, N.F.S. (2010) *Skriften in Auswahl*, udg. af K.E. Bugge, Flemming Lundgreen-Nielsen & Theodor Jørgensen. Göttingen.
- Høirup, Henning (1949) *Grundtvigs Syn paa Tro og Erkendelse*. København.
- Jensen, Hans (1931-1934) *De danske Stænderforsamlingers Historie 1830-48*, 1-2. København.
- Johansen, Steen (1948-1954) *Bibliografi over N.F.S. Grundtvigs Skrifter (Bibliografien)*, 1-4. København.
- Rønning, Frederik (1907-1914) *N.F.S. Grundtvig. Et bidrag til skildring af dansk åndsliv i det 19. århundrede*, 1-4. København.
- *Nordisk Kirketidende*, 1836. København.
- *Sorø. Klostret, Skolen, Akademiet gennem Tiderne. Skrevet af gamle Soranere*, 1:1-2:2 (1923-1931), udg. af Soranske Samfund. København.
- *Stændertidende*, se *Tidende for Forhandlingerne ved Provindsialstænderne [...]*.
- *Tidende for Forhandlingerne ved Provindsialstænderne for Sjællands, Fyens og Lolland-Falsters Stifter samt for Island og Færøerne (Stændertidende)*, 1835-1836 og 1838. Roskilde.